

”ALL SKAPELSE SKER FRÅN DUNKEL TILL LJUS.”

Det finns flera sätt att berätta om Sigrid Combüchens roman *Spill*, men vi kan börja med gatan. Den heter Finngatan. Den ligger i Lund, i den stadsdel som kallas Professorsstaden. Hon beskriver den så här, mot slutet av boken:

Finngatan är som vackrast avlövad. Eller utsprucken. Raggig, mörk, ljus. Kvistar som glittrar av boss, den svaga välvningen från öster till väster och längst bort siluetten av tornet. Det är lantligt. Uttänkta villor kantar. Italienskt, götiskt, jugend. I södra slutningen dock medicinska palats: patologen och histologen.

Före det har hon flera gånger återvänt till lykttändarstunden på Finngatan, då solen just gått ner och fyllt himlen med färger, gatlyktornas flackande i trädkronorna. Det svarta kyrktornet i siluett, uret som alltid går rätt. Det är stilla då, skriver hon, gatan dunkel som en flod. Till och med bilarna kör tysta förbi. En ung kvinna på cykel med sin tvååring i barnsits. En svartvit katt. En stund mitt emellan mörker och ljus. Stämningen är oföränderlig. Allt annat förändras. ”Sedan vi flyttade hit har jag haft lust att skriva roman från vår stadsdel”, heter det inledningsvis.

Hon beskriver stadsdelen så här, en dryg månad efter det att boken kommit ut, en succé:

- Ett tjusigt villaområde, det finaste som finns i Lund. Men inte riktigt så fint som Djursholm, Örgryte eller Bellevue i Malmö. Här bodde John Landqvist, Hjalmar Gullberg, Gunnar Aspelin, Sten Bromans pappa. Här låg de akademiska institutionerna. Professorerna skulle ha nära till jobbet. Fast nu flyttar institutionerna ut, it-företagen in.

Själv flyttade hon hit i början av sjuttioalet - ”Vi köpte billigt, nu är det dyrt” - här tar *Spill* avstamp med då och nu tvinnade tätt. Det är här Hedwig Carlsson och hennes tre bröder växer upp, med en undergiven mor och en sjuklig far, i ett hus som numera är målat svagt rosa med gröna fönsterbågar. I samma kvarter bor författaren Sigrid Combüchen, mer än ett halvsekel senare, och hon får en dag ett brev från en läsare som känt igen sig som hastigast i en av hennes romaner. Brevskrivaren heter Hedwig Langmark. Hon är pensionerad nu, bor med sin ginpimplande make i

Spanien. Kontakt etableras. Undan för undan utbreder sig romanen om en ung kvinnas liv mellan kriget, om det liv hon möjligtvis valde. Förspillt eller inte? Brevskrivarna tycks ha olika uppfattning om saken.

Nej, avsikten var inte att skriva en roman om livet som blir, som det kunde ha blivit. Avsikten är i det stora hela okänd för författaren själv, skriver Sigrid Combüchen i sin bok om Knut Hamsun, *Livsklättraren*. Det mesta tillkommer halvplanerat, allt efterhand, kan bara bedömas först efteråt: Hur blev det? "All skapelse sker från dunkel till ljus."

Alltså: Det började med gatan, med stadsdelen. Det började med en beställning från Sveriges Radio, en beställning om en novell, och i novellen hon då skrev kom ett brev från en kvinna som bott i författarens hus.

- Det fastade i minnet det där brevet, den där rösten. Så när jag blev ledig efter Hamsun började jag utveckla det jag hade, den gamla Heddas röst. Snöbollen sattes sakta i rullning. Och så plockar man upp saker längs vägen.

Ingen aning om vart du var på väg?

- Man får se vart man är på väg. Det ena leder till det andra. Jag hade ett par situationer. Jag hade den där födelsedagsmiddagen till att börja med, och det är ju fortfarande ganska trevande. Men jag visste inte alls att hon skulle gifta sig med den där karln.

Detaljrikedomen är tricket. Kvällsmystiken på Finngatan blir också läsarens genom exakta angivelser: ljuset, träden, kullerstensbeläggningsen, den svartvita domkyrkan i fonden, också denna unga kvinna på cykel med barnet bakpå som dyker upp och kommer åter. Författarens konfrontationer med grannen Birgitta Bradhed, som bor i Hedwigs hus, hade inte blivit så påträngande utan alla inredningsdetaljer, några författarnamn, en mountainbike som kör sönder en gräsmatta. Och, framför allt, Hedwigs liv o en annan tid blir så påtagligt genom alla sinnliga småsaker som strös ut över sidorna, från hemmet i Lund, inackorderingsrummet och syateljén i Stockholm. Hör här:

När hon till allra sist visade Hedda var hon skulle bo, en sal avdelad med gråbrun juteväv och utan dagsljus annat än i golv- och

takspringorna och i minimala, vassa solstick där det var hål i väven, såg hon väl något i ansiktet. Hon tände då i taket, för att visa det smala klädsåpet, där det inte fanns plats att hänga "utmed", två korta små stänger från skåpprygg till dörr hade rum för två galgar var. Längs ner fanns grunda lådor för liggande plagg, ur dem steg kamferdoften. Från rumsavdelaren kom en annan lukt, damm, kall potatis.

Hedwigs skräck för att göra fel när hon broderar ett harlekinmönster under ena skuldersömmen på en kappa "av mycket dyr, marinblå ull" kan också läsaren känna genom plaggets lyster och tyngd, handens värme, tygets tilltagande talgighet, det bristfälliga ljuset i rummet. Sigrid Combüchen får oss att se, höra, känna hur Hedwig har det genom att trolla fram den ena detaljen efter den andra, lägga dem varsamt till varandra så att ett helt liv växer fram. Hur kan hon veta allt?

Hon slår ifrån sig, säger att man skaffar sig en referensram allt efterhand. Man får plocka från den. Att vara ung och författare har säkert sina fördelar – hon bör veta något om det; hon debuterade vid arton, samma år som hon tog studenten – men med åldern följer erfarenhet, kunskaper.

– Jag känner till saker. Jag vet en del om trädgård, sömnad, film och det blir ganska många detaljer att spela med. Och så plockar man upp och läser på. Research kallas det visst. För mig är det är ett rent nöje.

Hon berättar om antikvitetsraider i en väninnas sällskap, om en annan väninnas kunskaper om kläder och tyger, om ett fynd av modetidskrifter från 1937. Ett korsvirkeshus i Lund gömmer skolkataloger, på Stadsbiblioteket finns en hel del att hämta. Annat har hon gissat sig till. Så få vet hur det verkligen var. Det viktiga har varit att fånga läsarens intresse för Hedwigs liv.

Det som händer det händer.

Det gick så lätt att skriva, säger hon. Förskräckande lätt.

– När jag var klar undrade jag vad det var jag hade skrivit. En kioskroman?

Det svåraste?

Det svåraste var att skriva trovärdigt, inte sentimentalt, om lillebroderns dödliga sjukdom. Det svåraste var att skriva dessa erotiska scener.

- Det blir ju oftast så pinsamt när författare ska skriva erotik. Man kan känna hur författaren har rodnat djupt. Det kan bli hur spekulativt som helst. Men så såg jag ett You Tube-klipp med argentinsk tango och kvinnan där höll sitt huvud på ett visst sätt. Då visste jag hur jag skulle göra! Då blev hon en gripande person för mig. Här förenas ju Hedwigs ångest inför dödsfallet och denna tillfälliga stormande kärleksförbindelse.

- Det svåra, säger hon, var att försätta sig i stämningen hur det verkligen var.

Enkel är knappast romanens frågeställning, enkla är inte de möten som sker. Birgitta Bradhed påfrestar i sin framfusighet, men vem är väl författaren som håller så hårt på sin avskildhet, vårdar så ömt sin fina gräsmatta. Hedwig Carlsson kom inte till Amerika, prövade inte sin begåvning utanför hemmet, men har hon spillt bort sitt liv?

- Barmhärtigheten tilltar med åren, säger Sigrid Combüchen. Plötsligt ser man sig omgiven av kvinnor som levde i en tid då allt hemarbete skedde mekaniskt, kvinnor som inte kunde... livspussla. Det var inte så lätt.

En damroman blev det.

Anders Sundelin

Akademikern 10/2010